

УДК 070

ПРАКТИЧНЕ НАВЧАННЯ У ОСВІТА У БРИТАНСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ, ЩО ГОТУЮТЬ ЖУРНАЛІСТІВ

Фрост К.

Ліверпульський університет ім. Джона Мурса. Велика Британія

*У статті йдеться про те, як викладається журналістика у Великобританії,
та про дискусію стосовно практичного навчання та освіти*

Ключові слова: журналістика, освіта, практика, практичне навчання

У Великобританії тільки недавно відбулася революція у викладанні журналістики. Революція являла собою перехід від традиції навчання на робочому місці, також відомої як „посидіти з Неллі”, до інституціонального підходу, що має на меті дати студентам освіту, яка підготує їх до життя у журналістиці.

Досить часто керівники британських ЗМІ з підозрою ставляться до такої освіти, хоча очевидно, що викладачі журналістики та студенти бажають рухатися саме у цьому напрямку.

До початку 60-х років фактично все навчання журналістів у Британії здійснювалося самими газетами у своїх редакціях (радіо та телебачення покладалися виключно на журналістів, підготовлених газетами). З 1920 р. в Лондонському університеті існувала програма із журналістики, по закінченні якої видавався диплом, [3, р. 67], але вона припинила своє існування після Другої світової війни. Отже, у повоєнний період у Британії не існувало майже ніякого формального навчання або освіти для журналістів. Вражаючим контрастом до цього була ситуація у США, де журналістські коледжі існували вже понад 40 років.

“... Газетярі не мають складати іспити. Університети не дають дипломи з журналістики, а дипломна програма, що існувала у Лондонському університеті до війни, провалилася через брак практичного навчання. На сьогоднішній день тільки один технічний коледж в Британії почав викладати факультативні курси. Так само дивною, зважаючи на такі значні потреби, є незначна кількість літератури щодо сучасної практики газетної справи” [8].

Кемслі був правий: у Британії було обмаль книг з практичної журналістики. Одну з перших книжок - „Гід репортера” (Лондон: Ф. Пітман) - випустив у 1873 р. Т. А. Рід, читати її - одне задоволення. Наступним у 1890 р. був Дж. Пендлтон із книгою „Газетне репортерство. минуле і сьогодення” (Лондон: Еліот Слюк), яка також була сповнена захоплюючих байок про репортерську роботу за часів, коли писали перами, а їздили кінними екіпажами. У 1935р. до цієї компанії приєднався Ф. Дж. Менсфілд, випустивши свого „Досконалого журналіста”, але найповнішим підручником став „Посібник журналістики Кемслі”. Цей посібник було випущено на підтримку Редакційного плану Кемслі - революційної схеми навчання журналістів у газетній групі Віскаунт Кемслі.

Частиною посібника став розділ про закордонних кореспондентів, написаний Яном Флемінгом – автором книг про Джеймса Бонда.

Редакційний план Кемсали мав на меті:

“забезпечити – спочатку через прямі інструкції, а потім шляхом проведення нарад та дискусій, – щоб на кожному рівні редакційної ієрархії всі співробітники мали відповідні навички для якнайкращого виконання своїх прямих функцій” [8, р. 388]

План виконав це завдання за допомогою *Посібника* та серії чотирьох- та п'ятиденних курсів для працівників всіх рівнів. План було запущено у 1947 р., він допоміг у навчанні співробітників практичним журналістським та видавничим навичкам, але не намагався дати будь-яку освіту.

У 1952 р. групи працевдавців, профспілки та редактори створили Національну раду з навчання журналістів (НРНЖ) що наглядала за схемами навчання у газетах, але не пропонувала безпосередньо журналістських програм підготовки для тих, хто хотів займатися журналістикою. Ці схеми навчання базувалися на практично-орієнтованих знаннях та досвіді роботи. Стажери відвідували місцеві коледжі ввечері або один день на тиждень, вивчаючи право, систему державного управління та стенографію. Журналістиці вони навчалися на роботі під наглядом більш досвідчених співробітників. Стенографія вважалася особливо важливою для забезпечення точної передачі інформації, і студенти повинні були вміти записати мінімум 100 слів на хвилину.

Такий тип навчання розвинувся у 60-ті та 70-ті роки у провінційних газетах, де співробітників навчали прямо в редакціях. Ці програми значною мірою керувалися та фінансувалися Радою з підготовки працівників індустрії видавництва та друку – урядовим комітетом з нагляду за навчанням у цій галузі. До 1980-х років таке навчання у редакціях було стандартним засобом введення журналістів у професійний світ.

У 70-ті та 80-ті року було запроваджено блокові та підготовчі курси. У середині 80-х збіг розпуску Ради, закінчення дії Національної угоди провінційних газет (що включала навчання) та перетворення у галузі за часів правління Тетчер призвели до значних змін [4, р. 70].

Система навчання, що добре прислужилася Британії у першій половині минулого століття, коли висвітлення новин часто зводилося до дослівних записів промов виголошених на різноманітних подіях, наразі почала розпадатися. Газети більше не займалися навчанням, а все більше і більше покладалися на нові курси.

Разом із тим зростала кількість ЗМІ, вони почали більш прискіпливо ставитися до подій, що висвітлюються, та кількості пропонованої інформації, а отже збільшилася потреба у навичках збору та подачі інформації і зменшився попит на механічні навички – такі, як каліграфія та стенографія. Збільшення вимог до знань та зростаюча швидкість оновлення інформації призвели також до змін у методах роботи з інформацією. Ми більше не могли покладатися на незмінні знання та навички, що слугуватимуть нам все життя. Зубріння стало поступатися знанням про те, де знайти інформацію і як зробити конкретні речі. Поява Інтернету та миттєвого доступу до точних та оперативних джерел інформації довершила ці зміни, які означали, що зараз студентам важливіше вміти розуміти, аналізувати та синтезувати, ніж, як це було раніше, мати певний набір знань, що можуть застаріти ще до того, як вони закінчать навчання.

Дерегуляція та зменшення навчання, що проводилось індустрією ЗМІ, також означало, що потреби студентів стали визначальними, і університети почали запроваджувати післядипломні програми спочатку з мовлення, а потім і з друкованих

ЗМІ, що призвело до значного збільшення університетських випускників, які приходили в журналістику. До 1995 р. за даними Британської гільдії редакторів, типовий журналіст-початківець мав середню освіту. Станом на 2006 практично всі, хто приходять у медіа-індустрію, є випускниками вищих навчальних закладів, а більшість британських журналістів мають щонайменше бакалаврський ступінь.

У 1991 р. три університети запровадили дипломні програми з журналістики (Університет центрального Ланкашира, Лондонський університет Сіті та Лондонський коледж друкарства). Десять років потому в Британії існувало вже більше 40 ВНЗ, що пропонували дипломні програми з журналістики. Зростає кількість досліджень у сфері журналістики, що здійснюються викладачами, і зараз в Британії є вже більше десятка професорів у цій галузі.

Зміщення пріоритетів з практичного навчання на користь освіти значною мірою було зумовлене збільшенням кількості три- та чотирирічних програм підготовки журналістів і, як наслідок, зростанням кількості журналістських відділень у навчальних закладах. Фактично зараз газети вже не наймають стажерів, яких вони направляли б у коледжі для отримання базових знань та навчали б журналістському фаху в редакції. Практично всі новачки приходять у галузь з університетів, маючи диплом із журналістики або базову вищу освіту та післядипломну журналістську кваліфікацію.

Традиційно перші навчальні програми – як дипломні програми під егідою Національної ради з навчання журналістів, так і післядипломні програми різних університетів – застосовували практичний підхід: більшість часу студенти вчилися писати новинні повідомлення на основі визначеного викладачем матеріалу для вправ або (наприкінці програми) „виходити у світ” та збирати новини. Право та політика могли викладатися у більш академічній манері, але програми все ще вимагали значної кількості зубріння і майже не давали критичного аналізу, а подекуди й розуміння цілей деяких систем. Типовим для того часу підручником з журналістики була книга „*Практика репортерської роботи у газеті*” Джеффри Харріса та Девіда Спарка, написана у 1966 р. для Національної ради з навчання журналістів. Друге видання було випущено у 1993 р. (із передруком у 1994 р.). Книга майже не містить аналізу цілей та методів журналістики, для цього посібника характерна описовість та узагальнення наявних знань. Щодо етики як галузі журналістикознавства, що вимагає більш критичного та теоретичного підходу замість зубріння, читач книги Харріса та Спарка знайде лише дві сторінки, що описують нещодавно сформовану Комісію із скарг у пресі.

Однак бакалаврські програми з самого початку спромоглися запровадити модулі з етики, навіть якщо на ранніх етапах вони мали рудиментарний характер. Сучасні ж британські бакалаврські програми з журналістики мають значно більшу складову, присвячену етиці, а кращі з них включають досить значні модулі з етики, прав людини та свободи преси (див. Ліверпульський університет ім. Джона Мурса, Лінкольнський університет, Університет Сіті, Університет Нан'є, Університет Центрального Ланкашира, Ноттінгемський університет Трент та багато інших).

Новіші практичні посібники також почали набувати більшої аналітичності, деякі серйозно висвітлювали питання етики, присвячуючи їм один або два розділи: Річард Кібл (1994), Девід Рендалл (1996), Джон Вілсон (1996), Джон Тейлор (1998), Кріс Фрост (2001) та [7]. Таке значне зростання кількості книжок з журналістської етики говорить саме за себе.

Після 15 років стрімкого розвитку бакалаврські програми підготовки журналістів зараз сприймаються серйозно, і це значною мірою вплинуло на медіа-індустрію. Журналістика – це професія молодих, вік типового репортера – двадцять з чимось або тридцять з чимось років; 70% репортерів молодше 40. (Спілсбері, р. 4). Інакше кажучи, значна кількість сьгоднішніх репортерів є випускниками вищеписаних журналістських програм. Однак багато редакторів та керівників газет значно старші. Вони можуть мати якийсь диплом, але почасти не мають ніякої формальної журналістської освіти. Якщо ж навіть вони мають профільну журналістську освіту, скоріш за все це диплом Національної ради з навчання журналістів. Саме тому, що вони розуміють, що пропонує такий диплом, багато редакторів хочуть наймати випускників саме цієї програми, незважаючи на її негнучкий зміст, який базується виключно на практичній підготовці.

Економія коштів, дерегуляція та зменшення „урядового втручання”, що призвели до розпаду системи практичного навчання журналістів безпосередньо на робочому місці, спричинили також підйом університетської журналістської освіти [4] і, відповідно, збільшення кількості навчальних програм, що пропонували критичний аналіз журналістики та викладання етики разом із практичною підготовкою.

Все ще вирують суперечки навколо дилеми: практичне навчання в освіта. Студенти та академічні викладачі не мають сумнівів, що освіта додає цінності студентам, дає їм навички критичного аналізу та розуміння, які вони можуть застосовувати протягом усієї кар’єри, щоб осмислювати світ, що швидко змінюється, та місце журналістики у ньому. Редактори ж, можливо, закономірно прагнуть більш практичного навчання навичкам, що зараз використовуються у їхніх ньюзрумах. Однак, як правило, вони не мають коштів та бажання для того, щоб проводити таке навчання своїми силами. Їхні претензії підкріплюються також антиінтелектуалістськими настроями у Великобританії, що почасти ставлять „здоровий глузд” вище дослідницької роботи та ґрунтового аналізу. Оскільки цей „здоровий глузд” особливо розхвалюється у рубриках „точка зору”, не дивно, що редактори часто підхоплюють такі погляди.

Стенографія – це найяскравіший приклад цієї суперечки про практичне навчання в освіти. Оскільки студенти більше не ведуть дослівних записів, рідко наводячи цитати довші, ніж кілька десятків слів, потреба у стенографії значною мірою відпала. Це твердження не має на меті применшити бажаність володіння стенографією у журналістському середовищі, де цінять точність та швидкість і з підозрою сприймають технічні нововведення, але мається на увазі, що не варто обмежувати стенографією та зубрінням шлях до майбутнього британської журналістики.

Список літератури

1. Barker, D (1963) *The Young Man's Guide To Journalism* London: Hamish Hamilton.
2. Bleyer, WG (1914) *Newspaper Writing and Editing* London: Constable and Co
3. Bundock, C (1957) *The National Union of Journalists: A Jubilee History* Oxford: OUP.
4. Cole, P (1998) 'Instinct, Savvy and Ratlike Cunning: Training Local Journalists' in Franklin, B and Murphy, D (ed.) *Making the Local News: Journalism in Context*. Pp 65-79 London: Routledge.
5. Dodge J and Viner G (1963) *The Practice of Journalism* London: William Heinemann.
6. Frost, C (2000) *Media Ethics and Self-regulation* London: Pearson
7. House of Commons Culture, Media and Sport Select Committee (2003) *Privacy and Media Intrusion: Fifth Report of session 2002-2003*, London, HMSO.
8. Kemsley (1950) *The Kemsley Manual Of Journalism* London: Cassell and co.

9. Levy HP (1967) *The Press Council* Glasgow: Robert Maclehose.
10. Mansfield FJ (1935) *The Complete Journalist* London: Pitman.
11. Mansfield, FJ (1943) *Gentlemen, the Press!* London: Turner and Dunnett.
12. NUJ (1930-1978) *The Journalist* London: NUJ.
13. NUJ (1970-1976) *Minutes of the NEC*. London: NUJ.
14. O'Malley, T and Soley, C (2000) *Regulating the Press* London: Pluto.
15. Pendleton, J. (1890) *Newspaper Reporting: In Olden Times and To-day* London: Elliot Stock
16. Reed., T.A. (1873) *The Reporter's Guide* London: F. Pitman.
17. Shannon, R (2001) *A Press Free and Responsible* London: John Murray.
18. Sinclair R (1949) *The British Press: The Journalist And His Conscience* London: Home and Van Thal.
19. „Spilsbury, M (2002) *Journalists at Work* London: Journalism Training Forum.

Фрост К. ПРАКТИЧЕСКОЕ ОБУЧЕНИЕ V В БРИТАНСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ, ГОТОВЯЩИХ ЖУРНАЛИСТОВ

В статье речь идет о преподавании журналистики в Великобритании и о дискуссии вокруг обучения и образования.

Ключевые слова: журналистика, образование, практика, обучение

Frost K. PRACTICAL TRAINING V IN THE BRITISH EDUCATIONAL INSTITUTIONS THAT PREPARING JOURNALISTS

In article the speech goes about teaching journalism in Great Britain and about discussion around of training and education.

Key words: journalism, education, practice, training

Поступила до редакції 20.02.2007 р.